

Behoud van kwantiteit, toename van kwaliteit!

**Bomenbeleidsplan
Olst-Wijhe
2014-2023**

Vastgesteld op....

Corsa nr.:

Colofon

**Bomenbeleidsplan
Olst-Wijhe
2014-2023
Corsa nr.**

Opdrachtgever : Gemeente Olst-Wijhe

Adres : Raadhuisplein 1
8131 BN Wijhe
Postbus 23
8130 AA Wijhe

Project : Vakgroep Fysieke Infrastructuur
Paul Terhorst

Datum : augustus 2013

Status : eindconcept

Aantal pagina's : 45 (inclusief bijlagen)

Aantal bijlagen : 2

Inhoud

1. Inleiding	4
1.1 Aanleiding	4
1.2 Doelstelling	4
1.3 Leeswijzer	4
2. Huidig beleid	6
2.1 Inleiding	6
2.2 Groenstructuur-boomstructuur	6
3. Visie en ambities voor bomen	8
3.1 Van groenbeleid naar bomenbeleid	8
3.2 Bomenvisie	8
3.3 Ambities	10
3.3.1 Ambitie 1: De juiste boom op de juiste plek	10
3.3.2 Ambitie 2: Laanbomen buitengebied verjongen en beschermen	11
3.3.3 Ambitie 3: Wettelijke zorgplicht inkaderen	14
3.3.4 Ambitie 4: Bomen technisch goed beheren	15
3.3.5 Ambitie 5: Gemeentelijke boomcoördinator aanwijzen	16
4. Regelingen en richtlijnen	17
4.1 Inleiding	17
4.2 Pootrecht	17
4.3 Organisatie van zorgplicht en onderhoud	21
4.4 Kapverbod	23
4.5 Ziekten, plagen & overlast	27
5. Bomen en financiën	31
5.1 Zonder voldoende financiële middelen geen bomenbeleid	31
5.2 Beschikbare middelen	31
5.3 Benodigde middelen	32
5.4 Onderhoudsachterstand	33
5.5 Laanboomverjonging	33
5.6 Product boomonderhoud	33
6. Uitvoeringsplan	33
6.1 Inleiding	33
6.2 Aanbevelingen en uitwerkingen	34
BIJLAGE A Juridisch Kader EPR	36
B Concept Bomenverordening	

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Het Groenbeleidsplan 2007-2017 (hierna te noemen groenbeleidsplan) van de gemeente Olst-Wijhe is in december 2006 door de gemeenteraad vastgesteld. Het groenbeleidsplan beschrijft de huidige en gewenste situatie van het openbaar groen binnen de kernen van de gemeente en legt de basis voor de gewenste afstemming van het groenbeleid en de uitvoering van het groenonderhoud. In het groenbeleidsplan wordt reeds gesproken over de grote hoeveelheden bomen waarvoor relatief veel financiële middelen nodig zijn. In 2008 en 2009 is, door het eenmalig beschikbaar stellen van financiële middelen, een deel van het achterstallig onderhoud van bomen weggenomen. Om in de toekomst verder achterstallig onderhoud van bomen (en de daarmee gepaard gaande risico's) te voorkomen is er behoefte aan een bomenbeleidsplan. Het bomenbeleidsplan vormt daarmee een uitwerking van het groenbeleidsplan. Verder wordt in dit bomenbeleidsplan ingegaan op regelingen en richtlijnen omtrent boombeheer met extra aandacht voor de kapverordening en het pootrecht. Er wordt een voorstel gedaan hoe omgegaan kan worden met de zorgplicht en met de veiligheid. Ook wordt er een voorstel gedaan hoe om te gaan met de VTA-controle (Visual Tree Assessment). Dit is een algemeen landelijk toegepaste methode om bomen visueel te beoordelen, waarmee kan worden aangetoond of voldaan wordt aan de zorgplicht en veiligheidseisen.

Daarnaast wordt bekeken, welk budget noodzakelijk is om de bomen te onderhouden zodat wordt voldaan aan de wettelijke zorgplicht. In het groenbeleidsplan wordt ondermeer ingegaan op het herstel en versterken van de hoofdgroenstructuur en subgroenstructuur binnen de bebouwde kom. Het bomenbeleidsplan gaat in op het beheer en onderhoud van deze hoofdgroenstructuur en subgroenstructuur.

Ook gaat het bomenbeleidsplan in op het behoud, vervanging en herstel van laanstructuren buiten de bebouwde kom. Om deze structuren voor de toekomst te behouden is het soms noodzakelijk om over te gaan tot het kappen van lanen en herplanten van nieuwe bomenrijen of groepen.

1.2 Doelstelling

In het groenbeleidsplan is de hoofdgroenstructuur en de subgroenstructuur gedefinieerd en uitgewerkt. Dit bomenbeleidsplan heeft tot doel om het behoud, beheer en onderhoud van bomen handvatten te bieden. Er wordt beschreven hoe bestaande boomstructuren behouden worden en onveilige situaties voorkomen kunnen worden. Ook worden uitgangspunten geformuleerd met betrekking tot het behoud van beschermwaardige bomen, evenals het behoud en herstel van laanstructuren buiten de bebouwde kom.

1.3 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 van dit bomenbeleidsplan gaat in op het huidig groenbeleid in de gemeente Olst-Wijhe. Het gaat in op de verschillende waarden en functies, die groen heeft. Verder wordt ingegaan op de huidige en gewenste groenstructuur zoals beschreven in het groenbeleidsplan.

In hoofdstuk 3 wordt een visie beschreven voor de bomen in gemeente Olst-Wijhe. De ambities voor bomen binnen de bebouwde kom zijn beschreven in het groenbeleidsplan, in dit bomenbeleidsplan wordt ingegaan op de ambitie voor de laanbomen buiten de komgrenzen. Ook wordt ingegaan op het onderhoud en onderhoudsniveau. Als laatste wordt ingegaan op laanboomverjonging.

Hoofdstuk 4 beschrijft de verschillende regelingen en richtlijnen rond bomen. Er wordt ingegaan op ondermeer het pootrecht, de wettelijke zorgplicht, de kapvergunning en -verordening en ziekten, plagen en overlast van bomen.

Vervolgens zal in hoofdstuk 5 worden ingegaan op de financiën: welk budget is beschikbaar en benodigd om te komen tot een goed en duurzaam bomenbestand. Tenslotte zullen in hoofdstuk 6 een aantal aanbevelingen worden gedaan.

2. Huidig beleid

2.1 Inleiding

De afgelopen jaren komt er steeds meer een andere gedachte over de functie en het nut van het groen in stad en dorp. Groene kwaliteit in de openbare ruimte vervult functies voor mens, economie en natuur. Een minder groene openbare ruimte kan een minder goed sociaal leefklimaat betekenen, minder gezondheid, minder recreatiemogelijkheden, minder speelplekken voor kinderen, minder natuurbeleving, een minder goed economisch vestigingsklimaat, een lagere woningwaarde, minder toerisme en minder natuur in de stad. (*Raad Landelijk Gebied, 2005*) *Wat kunnen we hier opnemen mbt de nota Ruimtelijke Kwaliteit.*

In oktober 2012 is het onderzoek Groen Loont! gepubliceerd waarin aangetoond wordt dat de maatschappelijke baten van groen en water 1,5 tot 2 keer hoger zijn dan de maatschappelijke kosten. (TEEB Groen Loont! Bade, Smid en Tonneijck 2012)

In het groenbeleidsplan worden de vele waarden en functies die groen kan hebben besproken, het betreft hier de volgende waarden en functies:

- intrinsieke waarde
- ruimtelijke en visuele waarde
- gebruikswaarde
- ecologische waarde
- economische waarde
- ligging van het groen
- schaalgrootte van het groen

In stedenbouwkundig opzicht geeft goed toegepast groen een meerwaarde aan de kwaliteit van de bebouwde omgeving. Met het op een juiste wijze aanbrengen van groen is het mogelijk om een ruimtelijke opbouw te realiseren, die enerzijds herkenbaarheid en rust uitstraalt en anderzijds de mogelijkheid biedt om een ruimtelijke diversiteit te realiseren. Wanneer groen op de juiste wijze wordt toegepast levert het een bijdrage aan een evenwichtige en ruimtelijke opbouw, kan het gebieden structureren en hiërarchie aanbrengen, levert het een positieve invloed op de leefbaarheid en heeft het een afscherpende functie.

Hierdoor blijkt dat groen in de openbare ruimte van onschatbare waarde is. Het groen in de openbare ruimte wordt voor een belangrijk deel bepaald door bomen en boomstructuren.

2.2 Groenstructuur-boomstructuur

In het groenbeleidsplan wordt de groenstructuur als volgt beschreven: *in bebouwd gebied zijn beeldbepalende groenelementen te onderscheiden. Elementen met een gelijksoortige opbouw worden structuren genoemd. Groen kan als structuur op zich fungeren, groen kan ook als een structuurversterkend element worden aangemerkt (bijvoorbeeld een beplanting langs een doorgaande weg).*

De hoofdgroenstructuur kan onderverdeeld worden in de bomenstructuur en de schaalbepalende groenelementen. De bomenstructuur is opgebouwd uit de bomenhoofdstructuur, de bomensubstructuur en de puntelementen. Afhankelijk van de cultuurhistorische en stedenbouwkundige ontwikkeling en situatie worden bomenrijen of individuele bomen tot de bomenstructuur gerekend. De schaalbepalende groenelementen zijn de grootschalige voorzieningen met een multifunctioneel karakter

In het groenbeleidsplan wordt ten aanzien van de gewenste groenstructuur onderscheid gemaakt tussen de ecologische en architectonische component:

De *ecologische* component wordt gevormd door een duurzaam ecologisch raamwerk voor de dorpen, dat aansluit op het ecologisch raamwerk van het buitengebied, deze wordt beschreven in het Landschapontwikkelingsplan.

De *architectonische* component van de groenstructuur valt in een aantal onderdelen uiteen:

- linten of lijnen die dorp, landschap en nieuwere woonwijken met elkaar verbinden geven de architectonische samenhang en sfeer voor een belangrijk deel vorm. Door deze straten een duidelijk dorps- of landschappelijk karakter te geven in de vorm van wegen met inheemse laanbomen en waar mogelijk met groene bermen;
- de punten die belangrijke knooppunten of bijzondere plekken binnen het dorp vormen worden geaccentueerd met een duidelijk herkenbare boomstructuur;

Op de bij het groenbeleidsplan behorende kaarten zijn de groenelementen aangegeven, die tot de hoofdgroenstructuur, subgroenstructuur en bijzondere bomen worden gerekend, hierbij is onderscheid gemaakt in:

- gemeentelijk groen, het openbaar groen zonder de waterpartijen, maar inclusief de sportcomplexen;
- de gemeentelijke bomen, op het huidig schaalniveau niet geheel zichtbaar, maar bij de groene structuren onmisbaar;
- groen van derden, met name grootschalig groen van derden dat beeldbepalend is, zoals Landgoed De Gelder in Wijhe;
- waardevolle bomen van derden, dit zijn beeldbepalende bomen in eigendom en beheer van derden. Deze zijn belangrijk voor het groene karakter van de omgeving en versterken soms de hoofdgroenstructuur;
- hoofdgroenstructuur, alle structurerende groenelementen die tezamen een herkenbare hoofdstructuur vormen zijn hierin ondergebracht;
- subgroenstructuur, hiërarchisch gezien de 2^e lijn in de gewenste groenstructuur, maar niet minder belangrijk. Elementen behorend tot de subgroenstructuur zijn vaak onderdelen van wijken of buurten en spelen een belangrijke rol bij de aankleding van de openbare ruimte. Hoofd- en subgroenstructuur zorgen samen voor de oriëntatie, herkenning en ruimtelijke geleding binnen een kern.

3. Visie en ambities voor bomen

3.1 Van groenbeleid naar bomenbeleid

Het bomenbeleidsplan is een vervolg op het groenbeleidsplan. De visie in het groenbeleidsplan geeft een beeld van de gewenste groenstructuur, gelet op het vormgeven van kwaliteit, samenhang, duurzaamheid en efficiënt beheer. De groenstructuur bestaat uit een:

- ecologische component: een duurzaam ecologisch raamwerk in aansluiting op het ecologische raamwerk in het buitengebied;
- architectonische component: linten of lijnen en punten (knooppunten en bijzondere plekken) vormen tezamen een samenhangende groenstructuur;

De bestaande en gewenste groenstructuur is voor iedere kern weergegeven in de groenstructuurkaart. Hierop wordt ook het beeldbepalend groen van derden weergegeven, zoals bijvoorbeeld landgoed de Gelder en monumentale bomen op particulier terrein. In het groenbeleidsplan worden de huidige situatie en gewenste veranderingen weergegeven.

3.2 Bomenvisie

Belangrijke hoofdpunten uit het groenbeleidsplan met betrekking tot bomen en boomstructuren zijn:

- herstellen van het dorps karakter;
- behoud of herstel van het landschappelijk karakter en de oorspronkelijke wegenstructuur.

Hieruit blijkt al dat bomen geen doel op zich zijn. Ze zijn een middel om een hoger doel te bereiken, namelijk behoud en versterking van het dorps karakter van de kernen en het landelijke karakter van het buitengebied.

Bomen dienen nog veel meer doelen. Een korte opsomming:

1. Bomen zuiveren de lucht

Bomen zuiveren de lucht van fijnstof en andere verontreinigingen. Ze binden CO₂ en verminderen het broeikaseffect en dat heeft een positief effect op de gezondheid van mensen.

2. Bomen hebben een positieve invloed op het microklimaat

Ze verbeteren het microklimaat door extreme weersinvloeden te temperen. Denk daarbij aan temperatuur en wind. Daarnaast bieden ze beschutting tegen zon en regen. Bomen zorgen ook voor waterafvoer, door klimaatwijziging meer kans op extreme buien met grote hoeveelheden water.

3. Bomen verhogen de waarde van woningen

Een groen imago werkt positief voor een gemeente. Mensen vestigen zich graag in een groene gemeente. Uit onderzoeken is gebleken, dat woningen wel tot 20% meer waard worden naarmate er meer groen in de directe nabijheid ligt. Zelfs het uitzicht op groen werkt al waardeverhogend.

4. Groen ontspant, geeft rust en leidt tot meer bewegen

De aanwezigheid van bomen zorgt voor een gevoel van rust, contact met de natuur en geeft binding met (cultuur-)historie. Veel mensen geven aan te genieten van bomen omdat ze bomen mooi vinden. Uit onderzoeken is gebleken dat alleen al het uitzicht op groen een beduidend sneller herstel na ziekte kan opleveren.

5. Bomen verfraaien het straatbeeld

Ze zorgen voor kleur, sfeer en verzachten de stedelijke en stenige omgeving. Lelijke gebouwen of plekken kunnen worden gecamoufleerd door bomen.

6. Bomen halen de natuur het dorp in

Een boom zorgt voor voeding, rust- en nestplaats voor veel dieren. Bomen in grotere vlakken of linten zijn belangrijk voor dieren, om zich te vestigen of zich te verplaatsen. Daarnaast zorgen bomen (en hun bewoners) voor natuurbesef en de mogelijkheid tot natuureducatie. Seizoenswisselingen worden extra sterk ervaren als bomen en ander groen aanwezig zijn. Veel mensen vinden dat plezierig.

Bomen dragen dus bij aan ruimtelijke kwaliteit, het welzijn van mensen, natuurwaarden en de recreatieve waarde van de gemeente. Elke boom afzonderlijk heeft deze waarden. Met het toenemen van de omvang van een boom nemen ook bovenstaande waarden toe. Daarom wordt gestreefd naar een gezond bomenbestand met voldoende (grote) bomen, zodat elke burger kan genieten van een fraaie, gezonde woonomgeving.

Ook over het ontwikkelen van een gezond bomenbestand heeft het groenbeleidsplan uitspraken gedaan:

- ontwikkelen doorgaande boomstructuren langs wijkontsluitingswegen;
- kwaliteit boven kwantiteit;
- herstel, vervanging en aanleg van boomstructuren langs de hoofdgroenstructuur;
- tijdige verjonging van het bomenbestand;
- verbeteren ondergrondse groeiruimte;

Deze uitspraken hebben een nauwe relatie met elkaar. Het ontwikkelen van boomstructuren heeft pas echt meerwaarde voor natuur en landschap als die structuren uit kunnen groeien tot gezonde volwassen lanen. Dat kan alleen als de bomen voldoende onder- en bovengrondse groeiruimte hebben, een goede standplaats hebben, het juiste sortiment wordt gekozen en beheer en onderhoud zijn afgestemd op het eindbeeld dat de gemeente wil bereiken. Bomen zorgvuldig planten en onderhouden betekent dus investeren. Wij investeren liever in enkele bomen van een goede kwaliteit dan in heel veel bomen van een marginale kwaliteit. De reden daarvoor is, dat één boom die volledig kan uitgroeien minstens zo veel waarde kan hebben als een hele rij bomen die staat te kwijnen omdat bijvoorbeeld de standplaats te weinig ruimte biedt voor de wortelpakketten.

Samenvattend wordt de visie voor het bomenbeleidsplan als volgt geformuleerd:

BEHOUD VAN KWANTITEIT, TOENAME VAN KWALITEIT

3.3 Ambities

In het groenbeleidsplan zijn voor de afzonderlijke kernen uitwerkingen geschreven waarbij de groenstructuur hersteld danwel versterkt wordt. Hiermee worden de ruimtelijke ambities van de groenstructuur uitvoerig beschreven. In dit bomenbeleidsplan zullen dan ook geen verdere ambities voor bomen worden omschreven. Vanuit de bomenvisie, 'behoud van kwantiteit, toename van kwaliteit', zullen wel ambities omschreven worden over de kwalitatieve verbetering van het bomenbestand. Omdat het groenbeleidsplan enkel de (gewenste) groenstructuren binnen de bebouwde kom beschrijft zullen in dit boomeleidsplan ook de ambities worden omschreven voor de laanboomstructuren in het buitengebied.

3.3.1 Ambitie 1: De juiste boom op de juiste plek

Om een kwalitatief goed bomenbestand te ontwikkelen is het van belang, dat de conditie waarin bomen groeien optimaal is. Omdat niet altijd de juiste conditie aanwezig is geweest voor aangeplante bomen of verkeerde boomsoortkeuzen zijn gemaakt, kunnen allerlei overlastsituaties ontstaan, zoals het opdrukken van verharding, bladluis, vallende en rottende zaden en vruchten. Enerzijds zijn dit soort situaties wellicht ontstaan omdat de plantplaats te klein was of verkeerde soorten zijn geplant. Anderzijds waren er soms niet voldoende ervaringen met een bepaalde soort. Hoe met overlastsituaties bij bestaande bomen wordt omgegaan komt aan bod bij hoofdstuk 4 regelingen en richtlijnen. Om overlastsituaties in de toekomst te voorkomen worden in deze paragraaf richtlijnen geformuleerd voor nieuw te planten bomen.

Ruimtelijke eisen

Belangrijk is de verhouding van de boom in volledige wasdom tot de plek waar de boom staat. Een grote, hoge boom met een uitbundige kroon is niet passend in een smalle woonstraat. Ook de afstand van een boom tot de particuliere erfgrans is een aandachtspunt. Door oog te hebben voor de grootte en de groeiwijze van de boom en voor de omgeving waarin de boom komt te staan, kunnen ongewenste situaties worden voorkomen.

Elke plantplaats dient voldoende groot te zijn om te kunnen groeien tot het eindbeeld. Als vuistregel wordt de volgende vuistregel gehanteerd:

Diameter volledig uitgegroeide boomkroon x 1,2 meter = benodigd doorwortelbaar volume.

Een andere regel die eenvoudig is toe te passen is per jaar 1 m³ vrije doorwortelbare ruimte.

Voor een eik komt dit neer op ongeveer 30 m³, bij een els op 20 m³ en bij een meidoorn op 6 m³. Het is duidelijk dat veel ondergrondse ruimte nodig is om bomen volledig uit te kunnen laten groeien. Daarbij moet de term 'doorwortelbaar volume' goed worden geïnterpreteerd. Bij voorkeur is dit open grond, in een gras- of plantvak. Dat benadert het meest de natuurlijke situatie en bomen kunnen hierin probleemloos wortelen. Als het benodigd doorwortelbaar volume niet in open grond kan worden gevonden, kunnen onder verhardingen funderingen worden aangepast, die speciaal zijn ontwikkeld om bomengroei mogelijk te maken. Dit zijn bijvoorbeeld bomenzand onder voet- en fietspaden en bomengranulaat onder rijbanen en parkeerplaatsen. Deze zijn echter:

- duurder dan teelaarde;
- kunnen de toegankelijkheid van kabels en leidingen beperken, bijvoorbeeld bomengranulaat;
- zijn voor de boom slechts een 'compromis' ten opzichte van teelaarde.

Toch verdient de investering van een goede aanleg zich terug in de beheerkosten. Een boom in een slechte groeiplaats gaat op termijn veel geld kosten in de vorm van verhardingsopdruk en voortijdige uitval. Daarnaast is een dergelijke boom eerder vatbaar voor ziektes. Bij een boom, die veel overlast geeft van luis en vervolgens roetdauw, is vaak sprake van een slechte groeiplaats.

Sortimentseisen

Met de keuze voor een bepaalde boomsoort op een bepaalde plaats kunnen accenten worden gelegd. Vruchten zoals bijvoorbeeld (sier)peertjes, -appels en kastanjes maar ook bloesem geven vaak een mooi beeld. Zeker wanneer kinderen de vruchten gaan verzamelen. Bij gebruik van bomen met (grote) zaden of vruchten dient er wel aandacht te zijn voor de locatie, waar deze bomen worden aangeplant. Wanneer bomen met (grote) zaden en vruchten bij parkeervoorzieningen, hoofd- en wijkontsluitingswegen, horecagelegenheden etc. worden aangeplant, zal dit in de toekomst problemen kunnen opleveren. Deze bomen dienen bij voorkeur aangeplant te worden in gazons of beplanting waar weinig of geen verkeersbewegingen of horeca- en zitgelegenheden zijn. Dit zelfde geldt voor 'druipende' bomen zoals bijvoorbeeld sommige lindebomen, deze worden bij voorkeur niet bij parkeervoorzieningen of horecagelegenheden aangebracht. Om een boom voldoende groeimogelijkheden te geven om zijn eindbeeld te bereiken dient de aan te planten boom te passen bij de grondsoort en bodemeisen. Een boom, die een voorkeur heeft voor zandgrond zal slecht gedijen op kleigrond.

Uitwerking in Handboek

Ten aanzien van ruimtelijke eisen en sortiment valt nog veel meer uit te werken dan hierboven is gedaan. Stedenbouwkundigen, verkeerskundigen en civieltechnisch werkvoorbereiders zijn gebaat bij heldere technische richtlijnen. Deze kunnen gaan dienen als een programma van eisen, dat bij elke planontwikkeling wordt gebruikt. Daarmee werken ook externen die voor onze gemeente projecten uitwerken, met dezelfde uitgangspunten als de gemeente zelf. Daarmee ontstaat een betere boomkwaliteit en wordt bespaard op kosten voor afstemming en overleg. Het ontwikkelen en implementeren van een handboek is dan ook een ambitie.

3.3.2 Ambitie 2: Laanbomen buitengebied verjongen en beschermen

Buiten de bebouwde kom zijn nog veel oude wegen en landschappelijke houtsingels te vinden. Landschappelijke lanen in het buitengebied zijn belangrijke structuur-, beeld- en sfeerbepalende elementen en hebben hiermee een belangrijke verkeersbegeleidende functie. De bomen dragen bij aan de ordening, samenhang en geleding van wegenstructuur en cultuurhistorische lijnen.

In het buitengebied zijn soms bermen langs wegen aangeplant met bomen, terwijl de ruimtelijke condities daarvoor eigenlijk onvoldoende waren. De kans dat het streefbeeld (volledig uitgegroeide volwassen bomen die geen overlast geven) daar wordt bereikt is niet groot. Op die plekken is het uit financieel oogpunt niet te verantwoorden om grootschalige vernieuwing uit te voeren als aan de ruimtelijke condities niet worden verbeterd.

Als voorbeeld kan worden genoemd de Eikelhofweg, waar nauwelijks ruimte is voor het (vracht)verkeer.

Streefbeeld

- het streefbeeld van de landschappelijke lanen bestaat uit een kenmerkende laanstructuur met inheemse boomsoorten aan beide zijden van de weg bestaand uit één boomsoort van gelijke grootte en vorm;
- de bomen staan op een plantafstand van circa tien meter waarbij de boomkronen sluitend zijn;
- op plaatsen in het buitengebied waar onvoldoende ruimte is voor het herplanten van een laan worden robuuste groenstroken met bomen gebundeld aan één zijde van de weg;
- de landschappelijke lanen hebben een overzichtelijk karakter aansluitend op het landschapstype. Dit betekent geen bomen planten bij landschapstypen met een open karakter, het toepassen van zachte houtsoorten langs beekdalen en watergangen, zoals populier, iep en els en het toepassen van duurzame boomsoorten op de dekzandruggen, zoals zomereik, wintereik, beuk, en esdoorn.
- Gestreefd moet worden naar een variabel boombestand en monoculturen zijn niet wenselijk. Dit om de kwetsbaarheid van 1 type boomsoort te beperken, gelet op de diverse (nieuwe) boomziekten, die de laatste jaren in Nederland zijn ontdekt.

Om dit streefbeeld te bereiken heeft de gemeente de volgende ambities:

- opnemen landschappelijke lanen in het uitvoeringsprogramma van het laanboomverjongingsplan;
- uitgangspunten ten aanzien van kap en herplant verwerken in een standaardbeoordeling kapvergunningen.

Laanboomverjonging

De bomen in het buitengebied van de gemeente beslaan een groot deel van het totale bomenareaal. De bomen in het buitengebied zijn een beeldbepalende factor en hebben belangrijke cultuurhistorische, landschappelijke en recreatieve waarden. Het is dan ook van groot belang deze lanen in het buitengebied te behouden. Wanneer bomen het einde van de fysieke omloop bereiken zal er laanboomverjonging plaats moeten vinden. Het plantpatroon van de landschappelijke lanen in het buitengebied terugbrengen van zeven à acht meter naar een plantpatroon (onderlinge plantafstand) van tien meter zal een jaarlijkse budgetbesparing opleveren voor het reguliere onderhoud van bomen.

Laanboomverjonging in het buitengebied vindt bij voorkeur grootschalig plaats per wegtracé of segment tussen twee dwarswegen en langs doorgaande wegen, waar eenheid en uniformiteit samenhangen met de leeftijdsontwikkeling van de laan. Een laanboomstructuur van 40 jaar en ouder zal worden vervangen wanneer er een uitvalpercentage ontstaat (of gaat ontstaan) van ca. 40% van de oorspronkelijke aanplant. Een boom met een toekomstverwachting van vijf jaar of minder komt in aanmerking voor vervanging en wordt gerekend tot het uitvalpercentage. Het inboeten van laanstructuren vindt plaats tot 20 jaar na aanplant.

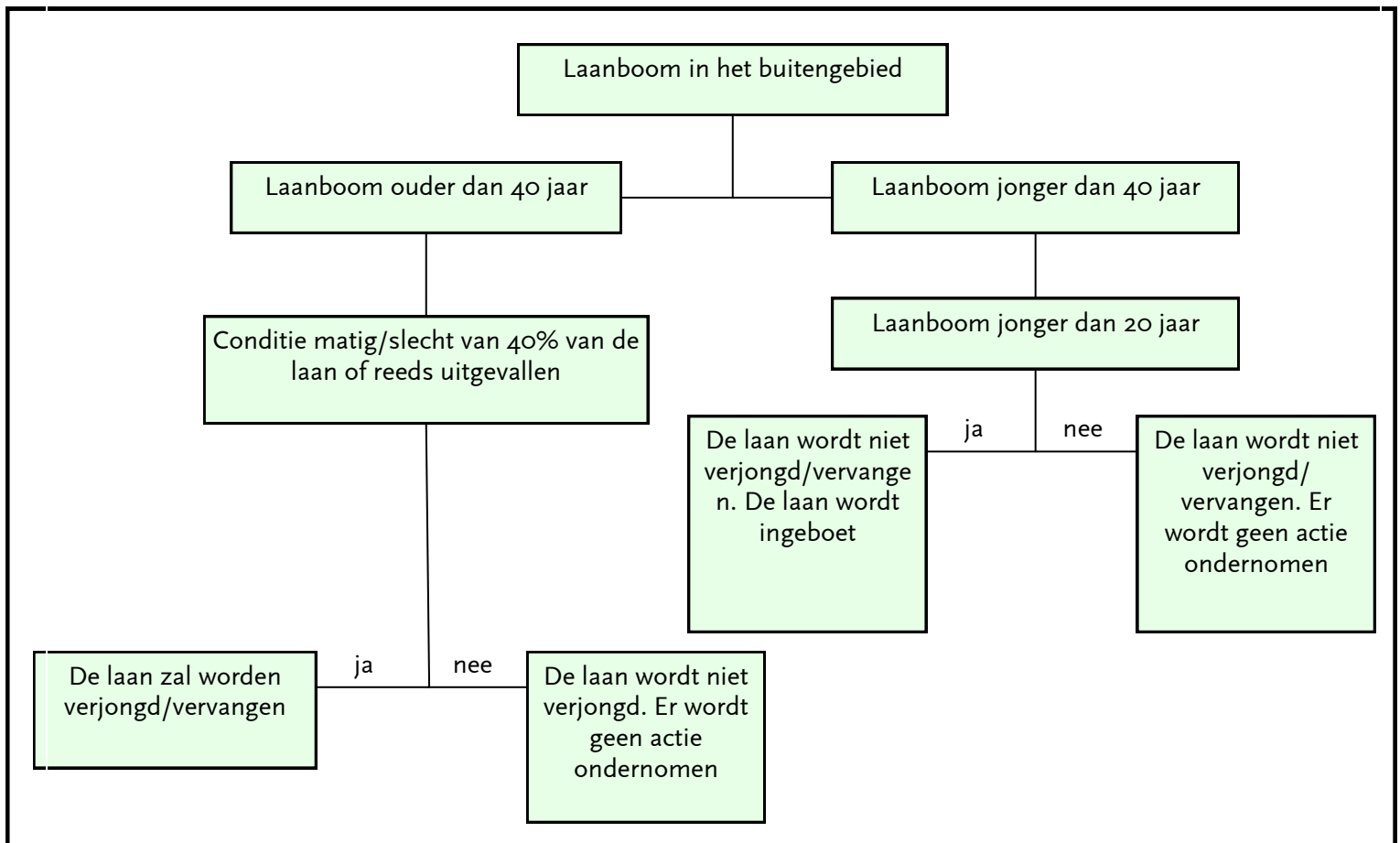
Uitzonderingen zijn wegreconstructies. Hierbij kan vervroegde laanboomverjonging plaatsvinden. Sowieso wordt elke wegreconstructie aangegrepen om te beoordelen of boomvervanging of groeiplaatsverbetering nodig is. Bij een reconstructie kan immers 'werk-met-werk' worden gemaakt, wat kostenefficiënt is. Anderzijds kan het ook zo zijn, dat een geplande boomvervanging enkele jaren wordt uitgesteld om deze tegelijk met een

reconstructie uit te kunnen voeren. Uiteraard mag uitstel van vervanging niet leiden tot onveilige situaties.

Bovenstaande uitgangspunten zijn verwerkt in onderstaand beslismodel. Wanneer er geen actie ondernomen wordt zullen er uiteraard wel maatregelen worden genomen om de veiligheid te waarborgen.

Er vindt geen laanboomverjonging plaats langs laanstructuren, die grenzen aan bospercelen. Dit betekent voor het streefbeeld:

- geen laanbomen langs wegen met aan beide zijden bospercelen;
- enkelzijdig aanplanten van bomen langs wegen die aan één zijde grenzen aan een bosperceel.

Gelet op bovenstaande uitgangspunten en een eerste analyse van de bomendatabase, zal naar verwachting in de periode tot 2030 ongeveer 15 km laanboomstructuur verjongd moeten worden. De noodzaak voor deze forse investering is ontstaan, doordat er de afgelopen jaren nauwelijks nieuwe lanen zijn vervangen.

Laanboombescherming

Uitgangspunt.

Laanstructuren moeten zo veel mogelijk onaangetast blijven. Er zullen dan ook geen kapvergunningen voor worden verleend, tenzij:

- er sprake is van verkeershinder, onveilige verkeerssituaties en/of een onoverzichtelijk situatie;
- een kapvergunning voor inritverbreding voor agrarische landbouwvoertuigen en nieuw aan te leggen inritten is alleen van toepassing voor de bomen, die staan in een zone van vijf meter aan weerszijde van de hartlijn van de inrit.

Deze uitgangspunten worden verwerkt in het standaardbeoordelingsformulier voor kapvergunningen.

3.3.3 Ambitie 3: Wettelijke zorgplicht inkaderen

Als boomeigenaar moet de gemeente voldoen aan het burgerlijk wetboek. In artikel 6:162 staan algemene en bijzondere regelingen ten aanzien van de onrechtmatige daad. Vanuit de onrechtmatige daad redeneert de rechtbank, dat een boomeigenaar drie zorgplichten heeft:

- de algemene zorgplicht
- verhoogde zorgplicht
- onderzoeksplicht.

Het is wettelijk niet verplicht om aan de zorgplicht te voldoen. Echter: als een boom schade of letsel veroorzaakt aan derden, kan dit leiden tot aansprakelijkheidsstelling. Om die aansprakelijkheidsstelling af te wenden moet de gemeente kunnen aantonen, dat zij zorgvuldig heeft gehandeld. Dit houdt in dat de gemeente:

- beleid formuleert over de wijze, waarop zij invulling geeft aan de zorgplicht;
- aantoonbaar voldoet aan de door haar geformuleerde beleidsuitgangspunten;
- geconstateerde gebreken vastlegt;
- geadviseerde maatregelen om gebreken weg te nemen uitvoert binnen de daarvoor aangegeven termijn;
- een logboek per boom bijhoudt van de aan de boom uitgevoerde maatregelen. Dit lijkt wat veel, maar in het geautomatiseerd boombeheersysteem (TSD) zijn onderhoudsmaatregelen en inspecties eenvoudig bij te houden.

Dit staat dus los van het politieke doel om bomen veilig en gezond te houden.

Op dit moment is er geen vastgesteld onderhoudsniveau voor bomen. Niet voor de controles en niet voor het onderhoud. Gezien de in het verleden ontstane onderhoudsachterstanden bij bomen, is de kans groot dat de gemeente hiermee een verhoogd risico loopt dat derden de gemeente succesvol aansprakelijk stellen.

De ambitie is dan ook om het boombeheer zodanig te organiseren dat aan de zorgplicht wordt voldaan, zonder dat onnodig hoge kosten worden gemaakt. Hoe dat gebeurt, wordt uitgewerkt in hoofdstuk 4.3.

3.3.4 Ambitie 4: Bomen technisch goed beheren

De meest frequente onderhoudsmaatregelen aan bomen zijn controleren en snoeien. Er wordt weleens gedacht dat naarmate bomen ouder worden de onderhoudsmaatregelen, en dus de kosten, afnemen. Deze veronderstelling is onjuist! Met het ouder worden van de bomen neemt de frequentie van het aantal onderhoudsmaatregelen wel af, maar neemt de intensiteit ervan toe. Dit komt omdat de eerste jaren na aanplant (tot ca. 20 jaar) de onderhoudsmaatregelen vooral bestaan uit groeibegeleiding en fysieke bescherming terwijl bij oudere bomen (20 jaar en ouder) de onderhoudsmaatregelen vooral bestaan uit conditionele handhaving. Deze werkzaamheden richten zich dan voornamelijk op handhaving en kwaliteits- en standplaatsaanpassingen. Grotere bomen kunnen een groter risico vormen als deze omwaaien of als er dode takken uitbreken. Daarom wordt het bij deze bomen ook belangrijker om te controleren en te snoeien ten behoeve van veiligheid. Naarmate de bomen groter worden is het gebruik van groter onderhoudsmaterieel een belangrijke kostenverhogende factor.

Ook de standplaats van de bomen is bepalend voor de onderhoudsintensiteit. Bomen in de verharding hebben door hun standplaats meer aandacht nodig dan bomen in gazon of beplanting. Bomen in gazon en beplanting hebben betere groeiomstandigheden en zullen over het algemeen dus vitaler zijn. Naarmate de vitaliteit en kwaliteit afneemt nemen de kosten voor boomonderhoud toe.

Onderhoud bij jonge bomen is gericht op:

- controle op veiligheidskenmerken;
- snoei- en groeibegeleiding;
- snoeiwerk ten behoeve kroonontwikkeling;
- optimaliseren van de wortelruimte;
- water geven;
- ondersteuning (windbescherming);
- inboet (het vervangen van afgestorven bomen).

Bij oudere bomen richt het onderhoud zich vooral op:

- controle op veiligheidskenmerken;
- behoud van doorrijhoogte;
- snoeien als gevolg van klachten;
- snoeiwerk als gevolg van taksterfte;
- verbetering/aanpassing van groeiplaatsfactoren;
- (snoei-)maatregelen om de boom veilig te houden.

Voor het boomonderhoud en bijbehorende kosten worden de onderstaande categorieën gehanteerd:

- 1e grootte (> 15m), 2e grootte (8-15m) en 3e grootte (< 8m) boom;
- bomen in verharding of gazon/beplanting;
- leeftijd (< 20 jaar en > 20 jaar);

Huidig onderhoudsniveau

De laatste jaren zijn de bomen op het huidig onderhoudsniveau onderhouden. Dat betekent nauwelijks controleren en (te) weinig snoeien. Dit heeft er toe geleid dat er grote onderhoudsachterstanden zijn ontstaan bij bomen. In 2007 heeft de gemeenteraad

eenmalig € 100.000,- beschikbaar gesteld voor het wegwerken van de in het verleden ontstane onderhoudstoestand. Hiermee is in 2009 een flink deel van de onderhoudsachterstand weggenomen.

Onderhoudsachterstanden hebben grote impact op de gezondheid en vitaliteit van een boom. Door het laten ontstaan van onderhoudsachterstanden zal er meer en zwaarder hout weggesnoeid moeten worden wat grote snoeiwonden veroorzaakt. Enerzijds zal er meer 'reactiehout' ontstaan wat weer extra onderhoud vereist, anderzijds zijn grote snoeiwonden ingangen voor infecties en bacteriën, waardoor schimmels en zwammen een voedingsbodem vinden. Dit heeft uiteraard enorme invloed op de kwaliteit en vitaliteit van een boom. Wanneer het benodigd boomonderhoud enkele jaren wordt uitgesteld zullen in verhouding meer onderhoudsmaatregelen, dus ook kosten, genomen moeten worden dan dat het onderhoud eenmaal per drie of vier jaar wordt uitgevoerd.

Te weinig aantoonbaar controleren geeft het risico op aansprakelijkheidsstelling. Dat is de juridische kant van de zaak. Het betekent echter ook, dat de boombeheerder slecht zicht heeft op de conditie en onderhoudstoestand van zijn bomen. En de ontwikkelingen daarin. Tijdig ingrijpen of bijsturen is daarmee onmogelijk.

Verbeterd onderhoudsniveau

Het voortzetten van het huidige onderhoudsniveau (model 2009) voldoet niet aan de wettelijke zorgplicht en volstaat ook niet bij de uitvoering van de boomvisie 'behoud van kwantiteit, toename van kwaliteit'. Het is dan ook niet wenselijk het huidige onderhoudsniveau voor te zetten. In paragraaf 4.3 wordt uitgewerkt hoe het totale groenonderhoud georganiseerd kan worden.

4. Regelingen en richtlijnen

4.1 Inleiding

Rondom bomen bestaat een aantal wetten. Zo heeft een boomeigenaar de plicht om bomen te onderhouden, zodat de veiligheid gewaarborgd is. Ook zijn er oude rechten, waarbij mensen bomen mogen planten in gemeentelijke berm, zogenaamde pootrechten. De eigenaar van de boom blijft dan alleen wel verantwoordelijk voor de staat van de boom. Daarnaast bestaat er de kapverordening, die regelt wanneer bomen wel of niet mogen worden gekapt. In dit hoofdstuk zal op een aantal wettelijke kaders rondom bomen worden ingegaan. Verder zullen uitgangspunten worden geformuleerd hoe om te gaan met ziekten, plagen en overlast van bomen.

4.2 Pootrecht

Pootrecht is het recht om bomen in de (openbare) berm te hebben, te vellen en te herplanten. Het is een soort (beperkt) eigendomsrecht op bomen en wordt ook wel voorpootrecht, recht van voorpoting of plantrecht genoemd. Een bijzondere variant van pootrecht is het recht van overpoot, dat het recht geeft om aan weerszijden van de weg in de berm over de bomen te beschikken. Pootrechten zijn zogenaamde 'oudvaderlandse rechten' die ondanks hun zeer oude oorsprong nog steeds rechtsgeldig kunnen zijn. Deze rechten dateren van voor de inwerkingtreding van het (oud) burgerlijk wetboek in 1838. In sommige gevallen dateren de pootrechten uit de zestiende of zeventiende eeuw. Zo verleende koning Karel V in 1515 pootrecht langs wegen in Zeeland.

Uit rechtspraak van de Hoge Raad blijkt, dat deze 'oudvaderlandse rechten' nog steeds kunnen bestaan. Er moet wel een redelijk bewijs worden geleverd, dat het bestaan niet teniet is gegaan. Het komt regelmatig voor, dat men zich beroept op het bestaan van een pootrecht, echter het ontstaan hiervan moet juridisch gezien wel middels een schriftelijke akte worden bewezen. Dit kan bijvoorbeeld door middel van oude oorkonden, overeenkomsten, verordeningen, koopaktes, etcetera. Behalve het ontstaan van het pootrecht moet er een redelijk vermoeden bestaan dat het recht niet verloren is gegaan, bijvoorbeeld bij een ruilverkaveling, onteigening of verkoop van (berm)gronden waarbij het pootrecht kan zijn afgekocht of opgeheven. Dan gaat dat recht alleen verloren door vermenging, teniet gaan van een perceel, ruilverkaveling, verkoop, onteigening of afstand. Hoewel dat vaak wordt gedacht, gaat pootrecht niet verloren door niet-gebruik of verjaring.

Rechten en plichten pootgerechtigde

De pootgerechtigde heeft het recht:

- bomen te planten in de openbare berm
- het hout of de vruchten daarvan te oogsten
- eventuele schades aan de bomen te verhalen op de veroorzaker (denk bijvoorbeeld aan aanrijd- of maaischades).

Aan het pootrecht zijn ook verplichtingen en voorwaarden verbonden, namelijk:

- De pootgerechtigde heeft de zorgplicht tot uitvoer van voldoende controle en onderhoud. Doet hij dat niet, dan kan hij aansprakelijk zijn als zijn boom schade of letsel veroorzaakt.
- De pootgerechtigde mag de algemene plaatselijke verordening (APV) niet overtreden door verkeerd gebruik van de berm.

- Bij het vellen dient hij een omgevingsvergunning voor de activiteit kappen aan te vragen en vervolgens te voldoen aan de voorschriften, die aan de vergunning worden verbonden.
- Bij (her-)planten dient hij een omgevingsvergunning voor de activiteit aanleg werk (spitten en graven in de berm) aan te vragen en vervolgens te voldoen aan de voorschriften die aan de vergunning worden verbonden.

Problemen wegbeheerder

Op basis van de Wegenwet is de wegbeheerder verantwoordelijk voor een veilig gebruik van de weg. Hij heeft de onderhoudsplicht voor alle openbare verharde wegen. Binnen de gemeentegrenzen is dit in veel gevallen de gemeente. In de basis is de boomeigenaar of pootgerechtigde verantwoordelijk en aansprakelijk voor de bomen en ook voor het hetgeen daarvan op de weg valt, bijvoorbeeld dood hout. Als een wegbeheerder echter verzuimt om een omgevallen boom of dood hout direct weg te halen, of tijdelijke maatregelen te nemen, kan hij toch aansprakelijk worden gesteld. Artikel 2:10 van de APV biedt een handvat om te handhaven. Dit artikel stelt namelijk, dat het verboden is om de weg zodanig te gebruiken, dat dit gebruik schade toebrengt aan de weg of gevaar oplevert voor het doelmatig en veilig gebruik daarvan. Gevaarlijk gebruik is ook het beplanten met bomen die niet worden onderhouden.

Vanuit die verantwoordelijkheid kan de wegbeheerder onderhoud aan bomen eisen van de rechthebbenden op een boom en eventuele dwangsommen opleggen om zo het onderhoud aan de boom af te dwingen.

Problemen landschapsbeeld

Voor het beeld van het landschap is het wenselijk, dat lanen en rijen aaneengesloten elementen zijn. Het is niet wenselijk als pootgerechtigden hun pootrecht niet gebruiken en daarmee hele gaten laten ontstaan in het lanenstelsel.

Pootgerechtigden onbekend

In onze gemeente is sprake van een aantal (delen van) lanen, waar mogelijk pootrecht op rust, ook bij buurgemeenten (ondermeer Deventer en Raalte) is sprake van pootrechten op een aantal (delen van) lanen. Het is bij de gemeente vaak niet precies bekend, waar pootrechten liggen en wie daarvan de eigenaren (de pootgerechtigden) zijn. Dat is een probleem, omdat daarmee onduidelijk is:

- welke bomen onder hun beheer vallen, en welke onder die van derden;
- onduidelijk is welke partij verantwoordelijk is voor de bomen en dus eventueel aansprakelijk kan worden gesteld bij schade of letsel;
- de gemeente pootgerechtigden niet persoonlijk kan informeren over hun zorgplicht of sommeren tot het plegen van onderhoud.

Organisatie pootrechten

Om voor eens en altijd helderheid te verschaffen in het fenomeen pootrechten en de verantwoordelijkheden van eenieder daarin, werkt de gemeente met een vijfstappenplan.

Stap 1: Onderzoeken wie de pootgerechtigden zijn

Stap 2: Pootgerechtigden wijzen op hun verantwoordelijkheden

Stap 3: Gezag uitoefenen

Stap 4: Sturen in het gebruik van pootrecht

Stap 5: Regels vastleggen

Stap 1. Onderzoeken wie de pootgerechtigden zijn

Inventariseren

Wie werkelijk een pootrecht bezit, moet dat kunnen aantonen door middel van het overleggen van bewijzen. Daarvoor worden pootgerechtigden, die bij de gemeente bekend zijn, persoonlijk aangeschreven met het verzoek om hun bewijsmateriaal te overleggen. Overige pootgerechtigden worden op de hoogte gebracht door middel van informatie op de gemeentelijke website, in de lokale media en door brieven te richten aan belangenorganisaties zoals de lokale afdelingen van Land- en Tuinbouworganisaties (LTO), stichting Overijssels Particulier Grondbezit (OPG) en het Plaatselijk Belang van elke kern. Om de kans te vergroten, dat iedere pootgerechtigde wordt bereikt, wordt deze actie na een half jaar herhaald.

Registreren

Elk bewezen pootrecht wordt vastgelegd op een overzichtskaart, met een vermelding van het perceel, waar het aan verbonden is. Omdat de gemeente inzicht heeft in de eigendomssituatie van gronden, kan zij op elk moment zien wie op enig moment eigenaar is van het bijbehorende pootrecht.

Pretendeert iemand pootrecht te bezitten zonder dat hij het kan aantonen? Dan bestaan er twee mogelijkheden.

- a. De bomen zijn dan eigendom van de gemeente, dus de gemeente neemt deze bomen mee in haar onderhoudsmaatregelen. Voor de planter bestaat er geen vergoeding omdat er ook geen sprake is van afkopen.
- b. De gemeente vestigt een opstalrecht voor de bomen, dat loopt tot het moment van kap van de boom. In een opstalovereenkomst worden afspraken over verantwoordelijkheden vastgelegd. Aan het einde van de termijn van de opstalovereenkomst kan de gemeente overwegen opnieuw een opstalrecht te vestigen, of de berm weer geheel aan zichzelf te houden.

Stap 2: Pootgerechtigden wijzen op hun verantwoordelijkheden

De pootgerechtigden worden persoonlijk aangeschreven met een informatieve brief. Hierin wordt uitgelegd, welke rechten en plichten daaraan verbonden zijn. Onder andere wordt hierin de zorgplicht uitgelegd en wat dat betekent voor de pootgerechtigde: zij zijn verantwoordelijk voor hun eigen bomen en dienen controle en onderhoud te regelen.

VTA-service

Bij de laatste VTA-controle zijn van alle bomen in de openbare ruimte gegevens opgenomen. Daardoor heeft de gemeente ook de inspectiegegevens van alle pootrechtbomen. Bij deze eerste aanschrijving krijgt elke pootgerechtigde de VTA-gegevens van zijn eigen bomen toegestuurd. Dat is service van de gemeente. Bij die aanschrijving krijgt elke pootgerechtigde de mogelijkheid om zijn bomen voortaan mee te laten nemen in de gemeentelijke VTA-rondes. Hij betaalt daarvoor slechts de prijs, die ook de gemeente betaalt aan de aannemer. Dat is voor een particulier met slechts enkele bomen veel goedkoper dan wanneer hij speciaal voor zijn bomen een VTA-inspecteur moet laten komen. Na elke inspectie krijgt hij de inspectiegegevens van zijn bomen toegezonden.

Dit is een vrijblijvend aangeboden service. Een pootgerechtigde hoeft van deze service geen gebruik te maken. Maar ook al wil een pootgerechtigde zijn bomen niet mee laten nemen in de VTA-service, de gemeente laat deze bomen bij de VTA-ronde toch controleren op onderhoudstoestand. Voor de gemeente is dergelijke informatie nodig voor stap 3: gezag uitoefenen.

Stap 3: Gezag uitoefenen

Uit de inspectie op veiligheid en onderhoudstoestand, die de aannemer uitvoert, blijkt welke bomen potentieel gevaarlijk zijn of achterstallig onderhoud hebben.

Pootgerechtigden worden hierop aangeschreven waarbij wordt verwezen naar artikel 2:10 van de APV. Indien hieraan geen gehoor wordt gegeven dwingt de gemeente onderhoud aan de bomen af door middel van bestuursdwang of een dwangsom.

Stap 4: Sturen in gebruik pootrecht

Er zijn een paar situaties die de gemeente graag wil voorkomen:

- Dat geen bomen worden aangeplant en gaten vallen in lanen
- Dat soorten worden aangeplant, die niet passen in het landschap of de functie van de weg (te klein om voldoende vrije doorrijhoogte te creëren)
- Dat de situering van de aanplant het onderhoud van de berm of de veiligheid van de weg beperkt

Het kapverbod is een sterk instrument om hierin te sturen. Zodra een pootgerechtigde zijn bomen gaat vellen heeft hij daarvoor een omgevingsvergunning nodig. De gemeente kan die vergunning weigeren, zodat het huidige beeld in stand blijft. Dat kan op basis van het gewenste beeld, cultuurhistorische waarden of ecologische waarden. Een onderbroken laan kan bijvoorbeeld een verstoring in vleermuizenvliegrotes betekenen. Ook kan zij vergunning verlenen met voorschriften voor herplant. In die herplantvoorschriften moet zo concreet mogelijk worden omschreven waar de herplant aan moet voldoen (soort, maat, plantafstand, afstand tot verharding, termijn enzovoorts).

De omgevingsvergunning, die is vereist voor het graven/spitten in bermen, geeft de mogelijkheid om eisen te stellen aan de afstand tot kabels en leidingen en de wijze waarop de berm wordt hersteld na uitvoering van het werk. Op het naleven van deze voorschriften kan worden gehandhaafd.

Een probleem blijft bestaan op de plekken, waar al geruime tijd geen bomen meer staan. De gemeente heeft geen juridische instrumenten om het planten van bomen af te dwingen. Wellicht kan hiervoor wel worden gezocht naar een stimuleringsregeling.

Stap 5: Regels vastleggen

Bomenverordening

In een bomenverordening wordt geregeld, dat bomen, zowel levend als afgestorven, kapvergunningplichtig zijn. Hiermee wordt voorkomen, dat men bomen eerst laat afsterven om zo onder de vergunningplicht en herplantplicht uit te komen.

In principe geldt het kapverbod pas vanaf een diameter van 25 centimeter. Om te voorkomen, dat recent herplante bomen kapvergunningvrij kunnen worden gekapt, wordt een regel opgenomen, die aangeeft dat alle herplantbomen, ongeacht hun omvang, kapvergunningplichtig zijn.

Daarnaast is aangegeven dat aan herplant eisen kunnen worden gesteld.

Wegenlegger

In de wegenlegger is, voor wegen buiten de bebouwde kom, de onderhoudsplicht aangegeven. Doorgaans heeft de gemeente de onderhoudsplicht op de wegen (en dus ook op de bermen die daar formeel onderdeel van uitmaken). In de Wegenlegger van Olst-Wijhe is van een aantal locaties aangeduid, dat sprake van een uitzondering op de onderhoudsomvang. Daarbij kan de onderhoudsplicht, heel specifiek voor de bomen,

worden toebedeeld aan de pootgerechtigden. Zodra het onderzoek naar de pootgerechtigden is afgerond, kan dit verder gespecificeerd worden.

4.3 Organisatie van zorgplicht en onderhoud

Voldoen aan de zorgplicht betekent, dat een boom periodiek moet worden gecontroleerd én onderhouden. Als zichtbare gebreken doen vermoeden, dat veiligheidsproblemen ontstaan, moet de eigenaar maatregelen nemen.

De omvang van de zorgplicht is afhankelijk van de locatie, waar de boom staat en de staat waarin de boom zich bevindt. Een jonge gezonde boom kan minder frequent geïnspecteerd worden dan een oude beuk in zijn laatste stadium. Daarnaast hoeft een oude boom, waar nagenoeg nooit iemand komt, ook niet hoog frequent beheerd te worden. Dit is vertaald in onderstaande risicomatrix. In die matrix is een vertaalslag gemaakt tussen het gebruik van de omgeving en de staat van de boom.

Tabel x: Risicomatrix boomveiligheid

Leeftijd boom ⇨	jong	halfwas	oud
Gebruiksdruk omgeving ↓			
laag	laag	laag	matig
matig	laag	matig	hoog
hoog	matig	matig	hoog

Per boom wordt bepaald, wat de gebruiksdruk van de omgeving om die boom is. Daarbij is met name het soort verkeer en de intensiteit van het verkeer van belang. Een voorbeeld van een hoge gebruiksdruk is de Omloop in Wijhe, maar ook schoolpleinen en de Jan Schamhartstraat in Olst zijn voorbeelden van locaties met hoge gebruiksdruk. Lage gebruiksdruk is bijvoorbeeld aanwezig op de Keizersweg te Wijhe. Woonstraten vallen in de regel in een matige gebruiksdruk.

Visual Tree Assessment (VTA)

Om de veiligheid en stabiliteit van een boom te kunnen beoordelen wordt de VTA-methode (Visual Tree Assessment) gehanteerd. Dit is een visuele controle van de boom. Hierbij wordt de boom beoordeeld aan de hand van biologische en mechanische ontwikkelingsaspecten en mogelijke gebreken. Indien nodig wordt er nader onderzoek uitgevoerd bij een boom. De inspecties moeten uitgevoerd worden door een aantoonbaar deskundig persoon.

Registratie VTA

De boomeigenaar moet aantonen, dat hij in alle redelijkheid er alles aan heeft gedaan om schade of letsel te voorkomen als gevolg van zijn bomen. Dit betekent, dat vastgelegd moet worden wanneer inspecties, nadere onderzoeken en uitgevoerde werkzaamheden zijn uitgevoerd en door wie. In 2009 is gestart met de inventarisatie van de kwantitatieve en kwalitatieve boomgegevens. Deze worden digitaal vastgelegd in het boombeheersysteem.

Controlefrequentie

Beleidsmatig wordt de beheerfrequentie voor bomen bepaald aan de hand van de tabel x. Het plannen van de beheerinspanning aan de hand van de risico's, die de gemeente als boomeigenaar loopt heeft veel voordelen. De inspanningen worden daar geleverd, waar

het risico op schade of letsel het grootst is. Waar het risico laag is, kan volstaan worden met een lage frequentie. Omdat bomen levende organismen zijn is een minimale frequentie noodzakelijk. Wij willen een minimum controle frequentie van één keer per vijf jaar aanhouden. Een en ander is vertaald in tabel y.

Tabel y: Controlefrequentie boomveiligheid

Leeftijd boom \Rightarrow	jong	halfwas	oud
Gebruiksdruk omgeving \Downarrow			
laag	1/5	1/5	1/3
matig	1/5	1/3	1/1
hoog	1/3	1/3	1/1

De boomdeskundige, die de veiligheidsinspecties uitvoert kan op basis van zijn bevindingen de controlefrequentie per boom aanpassen. Hiermee wordt voorkomen, dat een gebrekkige boom een onaanvaardbaar risico gaat vormen.

Kostenbesparend alternatief

Voldoen aan de zorgplicht betekent ,dat een gemeente in alle redelijkheid doet wat in haar macht ligt om schade en letsel bij derden te voorkomen. Er bestaat echter nog geen jurisprudentie over een door een rechter geaccepteerde inspectiecyclus. Bovenstaande controlefrequentie is ingegeven door een richtlijn, die landelijk wordt erkend. Dit is echter geen wettelijk erkende norm en het is toegestaan hiervan af te wijken, mits goed onderbouwd.

Het is mogelijk om een boomrisicoanalyse uit te voeren. Daarbij worden gebruiksintensiteiten (verkeersdruk) en gedetailleerde boomgegevens (zoals boomhoogte) ingevoerd in een geautomatiseerd systeem. Hieruit volgt voor elke afzonderlijke boom het risico. Daarmee kunnen sommige locaties worden teruggebracht tot een vijfjaarlijkse inspectie, zonder dat er een onaanvaardbaar risico ontstaat. Gezonde bomen naast extensief gebruikte paden hoeven niet vaker geïnspecteerd te worden. Daar is de kans op schade of letsel klein omdat de verkeersintensiteit laag is.

Daarnaast kunnen controlefrequenties bij laanbomen tot circa tien jaar achterwege blijven. De kans, dat deze bomen schade of letsel toebrengen is zeer laag. Deze bomen worden wel periodiek gesnoeid. Eventuele ernstige gebreken worden dan toch opgemerkt.

Snoei

Inherent verbonden aan de controles, zijn de snoeiwerkzaamheden. Een boom, die regelmatig wordt gesnoeid, heeft weinig kans om probleemtakken te ontwikkelen die op termijn onveilige situaties opleveren. Bij regelmatig en gestructureerd snoeien kan volgens een vooraf opgesteld werkplan efficiënt worden gewerkt. Als een aannemer alleen maar bezig is om veiligheidssnoei uit te voeren, betekent dat vaak, dat dit ad hoc gebeurt en daarmee relatief duur is. Ook daarom is het wenselijk om continuïteit in het snoeiwerk te krijgen, waarbij elke boom gemiddeld 1 maal per vier jaar wordt gesnoeid.

Overzicht modellen zorgplicht en onderhoud

Model	Acties	Resultaat	Risico gemeente
Model 2009	Nauwelijks controle	Verhoogde kans	Het risico op schade

	en minimaal onderhoud	oplopend achterstallig onderhoud. Dit leidt tot verminderde kwaliteit van de bomen. Het wegwerken van achterstallig onderhoud is duur.	of letsel is hoog. Het risico op aansprakelijkheid gemeente is hoog.
Model basisveiligheid gericht op zekerheid	Controle is gericht op veiligheid, met een frequentie op basis van een landelijke richtlijn. Snoei wanneer dat uit veiligheidsoogpunt vereist is.	Gemeente voldoet aan zorgplicht. Onderhoud aan bomen is gericht op veiligheid, blijft 'ad hoc' en is daarmee relatief duur.	Het risico op schade of letsel is in beginsel laag. Het risico wordt door weinig onderhoud groter. Het risico op aansprakelijkheid gemeente is in beginsel laag*, maar wordt op termijn hoger
Model basisveiligheid gericht op ratio	Controle is gericht op veiligheid, met een frequentie op basis van een risico-analyse. Snoei wanneer dat uit veiligheidsoogpunt vereist is.	Gemeente voldoet aan zorgplicht. Onderhoud aan bomen is gericht op veiligheid, blijft 'ad hoc' en is daarmee relatief duur.	Het risico op schade of letsel is in beginsel laag. Het risico wordt door weinig onderhoud groter. Het risico op aansprakelijkheid gemeente is in beginsel laag, maar wordt op termijn hoger
Model veiligheid en kwaliteit	Controle is gericht op veiligheid en onderhoudstoestand. Snoei is gericht op het actief werken naar een eindbeeld.	Gemeente voldoet aan zorgplicht. Onderhoud aan bomen gericht op boomkwaliteit en is gestructureerd.	Het risico op schade of letsel is en blijft laag. Het risico op aansprakelijkheid gemeente is en blijft laag.

* ervan uitgaande dat achterstand in bomen is weggewerkt

Indien alleen ad-hoc gesnoeid wordt, boet de gemeente op kwaliteit en beheerbudget in. Takken, die niet tijdig gesnoeid worden, worden jaarlijks dikker. Dit betekent, dat het langer duurt voordat deze verwijderd zijn. Doorzagen, versnipperen en afvoeren van het hout duurt per jaar groei langer en is dus duurder. Daarnaast worden snoeiwonden groter en wordt de kans op inrotting van de stam ook groter. Bomen met inrotting zijn potentieel gevaarlijk en moeten daardoor vaker geïnspecteerd worden.

Gelet op de problemen van model 2009 is het raadzaam om minimaal model basisveiligheid toe te gaan passen. Vanuit de wens tot boomkwaliteit en duurzaam beheer is het aan te raden om het model veiligheid en kwaliteit toe te gaan passen.

4.4 Kapverbod

Particuliere bomen

Voor het verwijderen van een particuliere boom met een stamdoorsnede kleiner dan 20 cm is nu nog een kapvergunning benodigd. Uit het aantal verleende en geweigerde kapaanvragen van particuliere bomen blijkt, dat in veel gevallen een vergunning wordt

verleend. In het kader van deregulering is een aanpassing van de kapverordening dan ook gewenst.

Binnen de bebouwde kom worden alle particuliere bomen vrijgesteld van het kapverbod, tenzij deze zijn opgenomen op de Beschermde Bomenlijst. Ofwel alle bomen binnen de bebouwde kom zijn vergunningvrij, tenzij deze op de bomenlijst staan.

In het buitengebied is deze forse deregulering niet wenselijk. Daar kunnen bomen van particulieren van groot belang zijn voor het landschapsbeeld. Daarom blijven particuliere bomen in het buitengebied kapvergunningplichtig.

Gemeentelijke bomen

Alle gemeentelijke bomen blijven kapvergunningplichtig, zowel binnen als buiten de bebouwde kom. Dit heeft namelijk voor gemeente en burgers voordelen:

- De burgers hebben recht op inspraak bij kap van gemeentelijke bomen. Omdat burgers zich vaak nauw betrokken voelen bij het groen in hun straat wordt dat recht op inspraak vaak gewaardeerd.
- De gemeente laat hiermee zien, dat zij haar openbare bomen heel waardevol vindt. Ook betekent het dat een overlastkwestie met gemeentelijke bomen in het publiekrecht wordt afgehandeld, en niet via het privaatrecht (burenrecht).

Beschermde bomenlijst

Om (potentieel) waardevolle en beeldbepalende bomen voor de toekomst te behouden zullen deze bomen worden geïnventariseerd op basis van criteria, die het college vaststelt, en worden opgenomen in de 'Beschermde Bomenlijst. Deze lijst van 'bijzonder beschermwaardige bomen' zal bestaan uit gemeentelijke en particuliere bomen.

Door het opstellen van de lijst 'Beschermde Bomen' worden (potentieel) monumentale en andere beschermwaardige bomen beschermd, deze worden tevens vastgelegd in het boombeheersysteem. Wanneer deze inventarisatie compleet is en vastgesteld zal de lijst en bijbehorende tekening via de gemeentelijke website te raadplegen zijn. De lijst wordt herzien zodra bomen wegvallen of moeten worden toegevoegd. Eigenaren van deze bomen worden ondersteund door de gemeente in de vorm van hulp bij VTA-controles. Indien gewenst kunnen de bomen van de Beschermde Bomenlijst in de gemeentelijke VTA-controles worden meegenomen. Daaruit volgt een inspectierapport en eventueel een onderhoudsadvies. De kosten voor de VTA controle komen voor rekening van de boomeigenaar, maar deze kan profiteren van de lage kostprijs via de gemeente. Op deze manier helpt de gemeente deze eigenaren bij het voldoen aan hun zorgplicht.

Landschapselementen buiten de bebouwde kom

In het buitengebied van de gemeente komen waardevolle landschapselementen voor, meestal bestaande uit meidoornhagen. Omdat deze zo'n bijzondere kwaliteit van het landschap vormen, wil de gemeente deze kunnen beschermen. Daarom geldt ook hiervoor een kapverbod.

Uitzonderingen

In verband met de gewenste deregulering is de ondergrens voor kapvergunningplichtige bomen gesteld op een stamdiameter van 30 centimeter, gemeten op 1,30 meter boven maaiveld. Ook enkele soorten zoals berk, fijnspar en schubconifeer zijn uitgezonderd.

Om te voorkomen, dat wordt geprobeerd om koste wat kost bomen weg te krijgen op een bepaalde plek, geldt het kapverbod ook voor reeds afgestorven bomen, en bomen die in het kader van een herplantplicht zijn geplant.

Ontheffing versus vergunning

Ontheffing

Binnen de groep bomen, die onder het kapverbod valt, bestaat wel een hiërarchie. De bomen op Beschermd Bomenlijst zijn heel bijzonder en hebben een hogere status dan de overige bomen. Daarom worden deze bomen beschermd door middel van een ontheffingstelsel. Daarmee wordt feitelijk aangegeven dat kap in principe NIET kan, tenzij er zwaarwegende argumenten zijn die kap toch rechtvaardigen. Die argumenten moeten dan de boomwaarde overstijgen. Want dat die bomen waardevol zijn, is immers al beslist toen de bomen op de lijst werden geplaatst. Het moet gaan om een zwaarwegend algemeen maatschappelijk belang. Daarbij kan worden gedacht aan zaken als een nieuwe school, uitbreiding van een winkelcentrum of de aanleg van een nieuwe rondweg.

De aanvrager moet aantonen dat:

- alternatieven zoals inpassing of verplanting onhaalbaar zijn op grond van fysiek-ruimtelijke, sociaal-economische en/of maatschappelijke eisen en;
- een deskundige heeft geoordeeld dat de boom onveilig is of;
- de verwijdering van de boom bijdraagt aan fundamentele waarden zoals bijvoorbeeld veiligheid, volksgezondheid, milieu of een groot sociaal-economisch belang dient en;
- het belang geldt voor een lange termijn.

Vergunning

Voor de overige bomen binnen het kapverbod, dus:

- gemeentelijke bomen;
- particuliere bomen in het buitengebied;
- landschapselementen in het buitengebied;
- bomen die zijn geplant in het kader van een herplantplicht;

is een vergunning vereist. Feitelijk wordt daarmee aangegeven, dat toestemming kan worden verleend na een zorgvuldige afweging van belangen. Die afweging van belangen gebeurt objectief en eenduidig door middel van een standaardbeoordelingsformulier. Bij de weging worden groene elementen ook gewogen op basis van hun fase en status. Een volwassen boom in een hoofdstructuur wordt zwaarder gewogen dan een jong aangeplant boompje op een woonerf.

Herplant en compensatie

Het doel van een herplantverplichting is het herstel van groene waarden. Het doel is niet om iemand te 'straffen' voor het feit, dat hij een boom of landschapselement kapt.

Bomen

Herplant wordt voorgeschreven als een nieuwe boom op of nabij die locatie de kans heeft om uit te groeien tot een gezond volwassen exemplaar. Daarbij gelden de volgende basiseisen:

- De soort moet minimaal van dezelfde grootte-orde zijn als de gekapte boom (dus 1e, 2e of 3e grootte)
- De locatie moet zo dicht mogelijk bij de kaplocatie liggen. Of in elk geval moet de boom een vergelijkbaar ruimtelijk effect bewerkstelligen (een gekapte boom in de voortuin, komt terug in de voortuin, of op een andere goedzichtbare plek)

- De omstandigheden waarin de nieuwe boom komt te staan, moeten een duurzame ontwikkeling van de boom mogelijk maken.
- De aanplantmaat is minimaal 14-16.

Zwaardere eisen

Het kappen van bomen op de Beschermden Bomenlijst betreft altijd een bijzondere situatie. Als een dergelijk waardevolle boom moet wijken voor een zwaarwegend maatschappelijk belang, dient 'de maatschappij' ook dezelfde groene waarde terug te krijgen. In dergelijke situaties wordt een herplant opgelegd met een financiële waarde die gelijk is aan die van de gekapte boom. Dit kan betekenen, dat bijvoorbeeld één hele grote boom wordt teruggeplant, of veel kleine bomen. Als dit fysiek niet haalbaar is, wordt het waardeverschil tussen de oude en de nieuwe situatie gestort in het gemeentelijk landschapsfonds. De gemeente zorgt er dan voor, dat op een plek in de nabijheid van de gekapte boom, nieuwe bomen worden teruggeplant.

Lichtere eisen

In sommige gevallen is het fysiek niet mogelijk om bomen terug te planten op de plek, waar is gekapt of in de nabijheid daarvan. Bijvoorbeeld omdat een groeiplaats een andere functie of inrichting heeft gekregen. Als dit bij een particulier gebeurt, wordt dit geaccepteerd. Het totaalplaatje van alle tuinen en erven vormt een dynamisch geheel, waar continu wijzigingen plaatsvinden. Naast het feit dat er bomen worden gekapt, worden er ook veel bijgeplant. Daarmee bestaat de verwachting, dat het aandeel particuliere bomen redelijk in balans blijft.

Reconstructie woonstraten

Bij reconstructies van straten blijkt vaak, dat in de nieuwe situatie minder bomen kunnen worden teruggeplant, dan dat er zijn gekapt. Dit komt door de steeds groter wordende claim op de ruimte, zowel boven- als ondergronds. Hier dient de ambitie 'kwaliteit gaat voor kwantiteit' gestalte te krijgen. Het is beter om in één straat enkele bomen te planten die door hun aanplantmaat en hoogwaardige groeiplaatsinrichting relatief snel een groene aanblik aan de straat geven, dan een straat vol kleine boompjes in marginale groeiplaatsen, die binnen tien jaar al groeistagnatie gaan vertonen. In dergelijke gevallen compenseert de gemeente de lagere aantallen in de zwaardere aanplantmaat van de nieuwe bomen. Dit wordt minimaal de maat 20/25.

Landschapselementen

Landschapselementen in het buitengebied verdienen bijzondere aandacht. Doordat zij hun oorspronkelijke functie hebben verloren (kavelscheiding, veekering, geriefhout) is de kans groot dat deze waardevolle elementen alleen maar in aantallen afnemen. Dit is een wezenlijk verschil met bomen: die worden, zowel door gemeente als door particulieren, continu bijgeplant. De afgelopen jaren is er flink geïnvesteerd in het landschap door middel van diverse regelingen, die zijn opgenomen in het uitvoeringsprogramma van het Landschapsontwikkelingsplan (LOP). Ook om deze reden is het zaak zorgvuldig om te gaan met deze landschapselementen en veranderingen goed af te wegen.

Het kapverbod is dan ook bedoeld om de afname van de aantallen landschapselementen te doen stagneren. Als na zorgvuldige beoordeling blijkt, dat het toch gerechtvaardigd is om een vergunning voor kap te geven, wordt hier altijd een herplantverplichting aan verbonden. Het nieuwe landschapselement moet dezelfde vorm (lijn of vlak) hebben als het oude. Hiermee wordt bijvoorbeeld voorkomen, dat enkele lange haaglinten worden

gecompenseerd door één bosje. De oppervlakte en/of lengte moeten minimaal gelijk zijn en het sortiment moet vergelijkbaar zijn. Deze landschapselementen moeten op dezelfde plek, of binnen gezichtsafstand van het oude element worden teruggeplant.

Als dat niet mogelijk is, wordt de waarde van het landschapselement bepaald conform de methode NVTB en in het gemeentelijk landschapsfonds gestort. De gemeente plant met dat geld nieuwe landschapselementen.

Stand van zaken 2013

Op dit moment zijn de 'bijzonder beschermwaardige bomen' in het binnen de bebouwde kom geïnventariseerd. Dit dient ook voor het buitengebied te worden opgepakt. Voor de kernen zijn ongeveer 80 'bijzonder beschermwaardige bomen' geïnventariseerd, De gehanteerde criteria zijn opgenomen in bijlage A. Bij 'bijzonder beschermwaardige bomen' op particuliere terreinen worden van gemeentewege VTA-inspecties uitgevoerd.

Door het aanpassen van de kapverordening zal de administratieve afhandeling van kapaanvragen tot een minimum worden beperkt.

Om ook bij de vergunningverlening het algemene uitgangspunt toe te passen: de gebruiker betaalt en leges dienen kostendekkend te zijn, wordt voorgesteld over te gaan tot het heffen van leges voor het verlenen van kapvergunningen.

4.5 Ziekten, plagen & overlast

Ziekten en plagen

Bomen zullen het best gedijen in een natuurlijke omgeving zoals in het bos of in het veld. In bebouwd gebied is de groeiruimte al snel beperkt en zijn de overige groeiomstandigheden vaak verre van optimaal. Vooral bomen in de verharding (straten, voet- en fietspaden) hebben het moeilijk. Het ondergrondse deel van de boom staat voortdurend onder druk: op de wortels wordt geparkeerd en het beheer van kabels en leidingen rond de bomen veroorzaakt regelmatig schade waardoor bomen een verminderde conditie krijgen. Hierdoor zijn bomen kwetsbaarder voor aantastingen van insecten, bacteriën, virussen etc.

Er zijn verschillende ziekten en plagen die een bedreiging vormen voor de gezondheid van bomen ondermeer kastanjabloedingsziekte, massariaziekte bij platanen en iepziekte.

Bij constatering van iepziekte zullen de besmette exemplaren worden geroid.

Ter voorkoming van iepziekte worden resistente soorten aangeplant, er vindt geen preventie plaats door middel van het injecteren van iepen.

De kastanjabloedingsziekte en massariaziekte bij platanen zijn (nog) niet te bestrijden. Hier wordt landelijk onderzoek naar gedaan; zolang er geen afdoende maatregelen zijn, vindt nieuwe aanplant van deze soorten beperkt plaats.

De laatste tijd is er sprake van een nieuwe ziekte bij essen. De zogenaamde essentaksterfte is op diverse plaatsen in het noorden van Nederland al een groot probleem, waar complete lanen binnen korte tijd afsterven. Helaas is ook deze ziekte in Olst-Wijhe geconstateerd en zijn de eerste geïnfecteerde bomen al geroid.

Algemeen geldt, dat bomen verwijderd worden wanneer er grote kans op besmetting bestaat voor andere bomen of wanneer de ziekte de boom dusdanig aantast, dat risico's op schades aanzienlijk zijn.

Ook bestaan er ziekten en plagen waar bomen zelf weinig last van ondervinden maar die voor mensen wel hinderlijk zijn (ondermeer eikenprocessierups, spinselmot, bladluis etc.). Ten aanzien van de eikenprocessierups (EPR) moet de gemeente inzichtelijk hebben waar deze voorkomen. Bij ernstige overlast bestaat de verplichting tot het nemen van maatregelen. Tot op heden zijn de kosten ten laste gekomen van de begrotingsposten binnen groenbeheer. De EPR overlast is echter geen probleem voor de boom, maar voor de volksgezondheid. Om deze reden is het vanzelfsprekend, dat de kosten voor bestrijding van de EPR ten laste komen van het programma volksgezondheid. Er is een memo juridisch kader opgesteld, waarop wordt aangegeven, welke zorgplicht als eigenaar van bomen geldt, waarin EPR wordt aangetroffen.

Binnen de gemeentegrenzen zijn prioritaire gebieden aangewezen, waar EPR wordt bestreden. Binnen de prioritaire gebieden gebeurt dit deels curatief en een deel preventief. Preventief betekent dat de bomen worden behandeld met een biologisch middel, dat middels bladbespuiting wordt aangebracht. De lijst van preventief te behandelen eikenbomen wordt bepaald aan de hand van curatief bestreden nesten in de voorgaande jaren. Hierdoor worden de kosten voor uitvoering sterk beperkt. De aanpak van EPR zal jaarlijks aan het einde van het jaar worden geevalueerd.

Bestrijding van deze ziekten en plagen wordt afgewogen tegen het belang van de volksgezondheid en het risico. Als de overlast voor bewoners risico's voor de gezondheid oplevert, (bijvoorbeeld allergie) kan bestrijding ter hand genomen worden. Daarbij mogen nuances worden aangebracht in de intensiteit van bestrijding. Mits goed onderbouwd, mag op extensief gebuikte locaties aanzienlijk minder worden bestreden dan op intensief gebuikte locaties. Wanneer gezondheidsrisico's nauwelijks bestaan en bestrijding voor de boom wel schadelijk is, zal geen bestrijding worden uitgevoerd.

Overlast

Overlast door bomen is vaak een moeilijke situatie, omdat er veel subjectieve factoren meespelen. Waar de één de bomen waardeert om hun verkoelende werking op zonnige dagen, vindt de ander dit schaduwwerking, die het woongenot beperkt. Waar de één in de herfst geniet van de bladverkleuring en knisperende bladerpakketten op straat, ergert de ander zich mateloos aan alle 'rommel', die moet worden opgeveegd. De gemeente heeft haar bomen in de openbare ruimte geplant met het doel een algemeen belang te dienen. Daarom gaat dat algemene belang in principe boven individuele belangen. Het mag niet zo zijn, dat een enkeling overlast ondervindt en dat de gemeente daardoor gaten gaat kappen in lanen of rijen. Bij bomen in de hoofdstructuur geldt dat nog meer dan bij de overige bomen.

Blad, bloesem en andere 'rommel'

Bij overlast van bladval, bloesem, schaduwwerking, dieren en (vogel-)poep en zaad- of vruchtval geldt, dat er geen directe maatregelen worden genomen, omdat over het algemeen de duur van de tijdelijke overlast zich beperkt tot slechts een korte periode per jaar. Het zijn factoren die inherent verbonden zijn aan het fenomeen boom. Bomen kappen om dergelijke reden zou een precedent kunnen scheppen met verstrekkende gevolgen omdat elke boom dergelijke verschijnselen kent. Zelfs uit jurisprudentie blijkt dat iedereen enige hinder dient te accepteren.

Wel wordt per situatie beoordeeld of de overlast beperkt danwel verholpen kan worden. Ook worden er op enkele plaatsen bladkorven geplaatst, waar het bladafval van gemeentelijke bomen door burgers in kan worden gedeponereerd.

Angst

Vaak wordt angst voor omvallen of omwaaien aangedragen als argument om bomen weg te laten halen. Nu alle gemeentelijke bomen periodiek op veiligheid worden gecontroleerd is er geen gereede aanleiding om te twifelen aan de veiligheid van de bomen. Dit vergt vooral goede uitleg om mensen gerust te stellen.

Allergie

Allergie kan geen reden zijn om bomen weg te halen. De pollen van de bomen verspreiden zich door het complete luchtruim over kilometers afstand. Het weghalen van één of enkele bomen in de buurt van een allergiepatiënt neemt de pollen in de lucht niet weg.

Zonnepanelen

Tegenwoordig wordt steeds meer geklaagd over schaduwwerking op zonnepanelen. Hierin geldt ook weer, dat de gemeente geen gaten gaat kappen in rijen of lanen om ervoor te zorgen dat één individu zijn eigen stroom kan opwekken.

Boomwortels op andermans terrein

Burgers klagen soms, dat wortels van gemeentelijke bomen doorschieten in hun perceel en daar schade veroorzaken. Opgedrukte verharding, gescheurde muren en boomwortels in riolen zijn veel gehoorde klachten. Daarvoor geldt het wortelkaprecht. Elke perceeleigenaar moet zelf voorkomen, dat wortels zijn perceel ingroeien. Als hij dat verzaakt, en er ontstaat schade door wortels van gemeentelijke bomen, kan de gemeente niks verweten worden.

Dat neemt niet weg, dat de gemeente het voor een burger wel mogelijk moet maken om die wortels tijdig te verwijderen. In principe doet een burger dat op de erfgrans, waarbij hij werkt vanaf eigen terrein. Als dat niet mogelijk is, helpt de gemeente om de openbare ruimte open te graven zodat de burger toch bij de wortels kan komen.

Verhardingsopdruk

In het verleden zijn soms (snelgroeïende) bomen aangeplant in kleine plantgaten of zijn verkeerde soortkeuzen of boomsoorten in verharding aangeplant. Soms was met deze bomen ten tijde van de aanplant beperkte ervaring. Ook ontstaan er opdrukproblemen door sterke verdichting van de ondergrond of een extreem hoge grondwaterstand. Bij opdrukproblemen zal een afweging worden gemaakt over de ernst van de wortelopdruk, de gevolgen voor de verharding en veiligheid, mogelijkheden om te repareren, de conditie van de boom en de veiligheid en beheerbaarheid van de boom. Het duurzaam handhaven van de bomen is hierbij altijd het uitgangspunt. In veel gevallen zal de wortelopdruk worden verholpen door het verwijderen van enkele wortels en het herstraten van de verharding, ook wanneer dit een jaarlijks terugkerend probleem is. Wanneer dit niet mogelijk is wordt getracht de groeiplaats te verbeteren of een andere technische oplossing. Als laatste mogelijkheid zullen de bomen gekapt worden en zal in veel gevallen herplant plaatsvinden.

Voor de beheersing van overlastsituaties wordt onderstaand algemeen schema gehanteerd:

type overlast	mogelijke actie
wortelopdruk	groeiplaatsverbetering wortelsnoei

	omvormen naar gazon/beplanting
bladluis	geen actie proeven met biologische bestrijding
bladval	plaatsen bladkorven incidentele gevallen een extra veegbeurt
zaden en vruchten	geen actie

Ter voorkoming van ziekten, plagen en overlast van bomen is het uitgangspunt: de juiste boom op de juiste plaats. Dit houdt in dat bij aanplant de ondergrondse en bovengrondse situatie het uitgangspunt zijn bij de soortkeuze. Zo nodig worden aanpassingen gedaan in de ondergrondse situatie.

5. Bomen en financiën

5.1 Zonder voldoende financiële middelen geen bomenbeleid

Bomenbeleid valt of staat met voldoende financiële middelen. In dit hoofdstuk zal in worden gegaan om de huidige beschikbare financiële middelen en de benodigde financiële middelen om het bomenbeleid tot een succes te maken.

In de begroting Openbaar Groen zijn de beschikbare financiële middelen voor het beheer opgenomen. Bij de beschikbare middelen is geen onderscheid gemaakt tussen verschillende beheerproducten. Ook het onderhoud aan jonge bomen door de buitendienst is niet als een afzonderlijk product weergegeven. In dit hoofdstuk zal daarom ook worden ingegaan op de opbouw van de begroting Openbaar Groen. Daarnaast zal worden ingegaan op extra benodigd budget om te voldoen aan het wettelijke kader en dus geen onderhoudsachterstanden meer te laten ontstaan.

5.2 Beschikbare middelen

Voor het beheer van bomen is in 2013 totaal € 10.000,00 beschikbaar. Dit is een bedrag wat beschikbaar is voor derden, vanwege de bezuinigingen is dit bedrag de laatste jaren sterk verlaagd .

Daarbij komen uren van de eigen buitendienst die een deel van het boomonderhoud in hun takenpakket hebben zitten. Zij kunnen met kleine machines en gereedschappen met name de begeleidingssnoei van de jonge bomen tot 20 jaar goed uitvoeren. Totaal is per jaar ongeveer 600 uur beschikbaar voor het snoeien van bomen door de buitendienst. Dit bedrag dient besteed te worden aan het onderhoud van in totaal ca. 24.000 bomen. Gemiddeld dient uitgegaan te worden van een onderhoudscyclus van eenmaal per vier jaar per boom. Een behandeling van een boom voor een gemiddelde onderhoudsmaatregel kost per keer € 25,00.

Voor 24.000 bomen is dit € 600.000. Dit betekent dat er per jaar aan € 150.000 bomenonderhoud gepleegd zou moeten worden. Met het huidig budget voor boombeheer kan € 00,42 per boom besteed worden. Dus per vier jaar is dit € 1,68. Daarbij komen nog wel de uren van de buitendienst. Er is wel sprake van een fors tekort.

5.3 Benodigde middelen

In totaal staan in het systeem 24013 bomen geregistreerd. Binnen de bebouwde kommen staan 6462 bomen en in het buitengebied 17551 bomen op grond in eigendom van de gemeente.

Bij de laatste inspectie zijn de onderstaande beheergegevens beschikbaar gekomen.

Beheermaatregel	aantal
Begeleidingssnoei achterstallig (jonge bomen)	165
Begeleidingssnoei beeld (jonge bomen)	567
Onderhoudssnoei	1835
Knotten en snoeien vormbomen	78
Probleemtakken	41
Totaal bomen snoeien	2686

Beheermaatregel	Aantal
Opkronen bomen (verkeer, landbouwgrond e.d.)	529
Dood hout weghalen < 10 % van totaal van de kroontakken	6178
Dood hout weghalen > 10 % van totaal van de kroontakken	145
Dood hout weghalen > 20 % van totaal van de kroontakken	127
Totaal bomen met urgente maatregelen ivm veiligheid	6979

Van de 24000 bomen dienen er op korte termijn 9665 bomen gesnoeid te worden. Daarbij is het onderscheid gemaakt naar beheermaatregelen voor instandhouding van de boom door tijdig in te grijpen, het betreft hier 2686 bomen. Dit betreft vooral begeleidingssnoei en knotten van bomen. Zoals gemeld gebeurt dit vooral door de eigen buitendienst. Om te kunnen voldoen aan de zorgplicht en dus veiligheid moeten er bij 6979 bomen beheermaatregelen uitgevoerd worden. Dit zijn zwaardere en ingrijpende maatregelen en daardoor kostbare werkzaamheden. Met name het verwijderen van dood hout is een kostbare maatregel. Er dient gewerkt te worden op grotere hoogte zodat inzet met hoogwerkers nodig zal zijn. De kosten kunnen daarbij oplopen tot meer dan € 100 per boom.

Vanzelfsprekend wordt er efficiënt gewerkt en worden complete lanen ineens behandeld, als eerste de lanen met bomen die het hoogst scoren op het percentage met dood hout. Er is de komende jaren minimaal een bedrag vergelijkbaar met 2009 noodzakelijk om een inhaalslag te maken in het boombeheer. Voorgesteld wordt in 2014 een extra bedrag van € 100.000,- beschikbaar te stellen.

Vanwege de wettelijke verplichting om bomen regelmatig te controleren (VTA-inspecties) zullen soms nadere onderzoeken aan bomen moeten worden uitgevoerd. Dit zal gebeuren nadat een boom bij inspecties zal moeten worden onderzocht door een deskundige. Alle bomen in eigendom van de gemeente en op grondgebied van de gemeente met een stamdiameter van 40 cm of meer zijn onlangs op VTA beoordeeld. Door te kiezen voor een frequentie zoals voorgesteld van eens per drie jaar en het doorvoeren van het risicomangement (zie hoofdstuk 4.3) kunnen kosten worden beperkt. Toch zal vanwege het grote aantal oudere bomen jaarlijks € 6500,00 worden besteed aan extern onderzoek en inspecties.

Verder zijn er specifieke situaties waarbij extra maatregelen nodig zijn aan bomen, gedacht moet worden aan bijvoorbeeld stormschade of in verband met gezondheidsklachten de bestrijding van eikenprocessierups. Deze kosten laten zich lastig inschatten, geadviseerd wordt deze kosten via de voor- of najaarsnota te melden.

Door het ouder worden van bomen zullen de kosten navenant toenemen omdat de wijze van onderhoud verandert. Dit komt voornamelijk door de toename van machinekosten, regelgeving en de noodzaak tot het inhuren van extra boomspecialisten. Omdat na inventarisatie van alle bomen binnen de gemeentegrens een exacter beeld bestaat over het bomenbestand en de opbouw hiervan kan dan een exactere inzet van onderhoudsmaatregelen, onderzoek, inspecties, machines en inhuur van boomspecialisten worden bepaald. Op basis van de op dit moment bekende gegevens wordt uitgegaan van de opbouw van het bomenbestand en de daarbij behorende kosten zoals vermeld in onderstaand schema:

Om te voldoen aan het wettelijk kader en bomen periodiek te controleren en onderhouden is jaarlijks een extra budget benodigd voor het beheer en onderhoud aan bomen.

5.4 Onderhoudsachterstand

In 2007 heeft de gemeenteraad € 100.000,- beschikbaar gesteld om de onderhoudsachterstand bij bomen weg te nemen. In 2007 en 2008 zijn een groot aantal bomen gesnoeid en is een fors deel van de onderhoudsachterstand weggenomen. Het beschikbaar gestelde bedrag was echter niet toereikend om de volledige onderhoudsachterstand weg te nemen. Om aan de wettelijke zorgplicht te voldoen is het daarom noodzakelijk om geen onderhoudsachterstanden te hebben bij bomen. Ingeschat wordt dat voor het wegwerken van de huidige onderhoudsachterstand € 100.000,- benodigd is.

5.5 Laanboomverjonging

De bomen in het buitengebied van gemeente Olst-Wijhe beslaan een groot deel van het totale bomenareaal. Het buitengebied van Olst-Wijhe beslaat een groot deel van het gemeentearaal. Het beeld wordt hier voornamelijk bepaald door landschappelijke laanstructuren. Voor het in stand houden van deze laanstructuren is het van belang tijdig over te gaan tot laanboomverjonging. Om over te gaan tot laanboomverjonging dient een laanboomverjongingsplan te worden opgesteld. Dit laanboomverjongingsplan zal worden opgesteld naar aanleiding van de boominventarisatie en het opstelde beslismodel voor laanboomverjonging. Er wordt ingeschat dat tot 2030 zeker 15 km laanboom verjongd zal moeten worden. Hier dient een bedrag van € 650.000,00 voor te worden gereserveerd. Het plantpatroon van de landschappelijke lanen in het buitengebied terugbrengen van 7 à 8 meter naar een plantpatroon van tien meter levert een jaarlijkse budgetbesparing op voor het reguliere onderhoud van bomen. Gezien de huidige financiële situatie zijn reserveringen voor dergelijke investeringen nu niet haalbaar, maar wellicht over enkele jaren wel.

6. Uitvoeringsplan

6.1 Inleiding

In dit laatste hoofdstuk zal worden ingegaan op de aanbevelingen en activiteiten die voortvloeien uit dit bomenbeleidsplan. Het bomenbeleidsplan omvat allerlei maatregelen en werkwijzen gericht op behoud en bescherming van bomen en boomstructuren in gemeente Olst-Wijhe. Zoals verwoord in de visie van dit beleidsplan wordt er ingezet op behoud van het aantal bomen en verbetering van de boomkwaliteit.

6.2 Aanbevelingen en uitwerkingen

In dit bomenbeleidsplan worden diverse aanbevelingen gedaan op het realiseren en behouden van een duurzaam bomenbestand.

- *De juiste boom op de juiste plek:* om problemen met wortelopdruk, schade aan verhardingen, overlast van vruchten en zaden, schaduw etc. te voorkomen dient extra aandacht te zijn voor de juiste boom op de juiste plaats. Hiervoor dient een plan (handboek) met duidelijke richtlijnen te worden opgesteld wat dient als afwegingskader bij renovaties/reconstructies en uitbreidingen;
- *Ambities laanbomen buitengebied:* om de gestelde ambities te verwezenlijken dienen voorwaarden met betrekking tot inritten opgenomen te worden in de boomverordening;
- *Laanboomverjongingsplan:* omdat vanwege ouderdom en vitaliteit tot 2030 meerdere kilometers landschappelijke laanbeplanting vervangen zullen moeten worden dient een laanboomverjongingsplan te worden opgesteld. Na afronding van de gehele boominventarisatie en –inspectie dient met behulp van het beslismodel een lijst en financiële onderbouwing te worden opgesteld voor laanboomverjonging tot 2030;
- *Pootrecht:* er dient een strategisch standpunt ingenomen te worden met betrekking tot pootrecht, indien mogelijk in overeenstemming met buurgemeenten. Pas daarna kan overleg plaatsvinden met (mogelijke) pootrechthebbenden;
- *Wettelijke zorgplicht:* om te voldoen aan de wettelijke zorgplicht. Om de vitaliteit en conditie van de boom te bepalen dienen bomen frequent geïnspecteerd te worden. In de jaarplanning van de vakgroep Fysieke Infrastructuur dient de boominspectie volgens het opgestelde frequentieschema te worden opgenomen en vastgelegd in het digitale boombeheersysteem;
- *Kapvergunning;* in het kader van deregulering wordt voorgesteld om de kapverordening aan te passen en een lijst van ‘bijzonder beschermwaardige bomen’ met hierop (potentieel) waardevolle en beeldbepalende bomen aan te maken en up-to-date te houden. De Algemene Plaatselijke Verordening dient te worden aangepast en de lijst van ‘bijzonder beschermwaardige bomen’ dient jaarlijks gepubliceerd en vastgelegd te worden; De lijst dient eens per vijf jaar te worden herzien.
- Uitwerken van een kapvergunningbeoordelingsformulier met daarbij herplantcriteria te gebruiken bij aanvragen kapvergunningen.
- *Ziekten, plagen & overlast;* burgers ervaren soms overlast van bomen. Om als gemeente aan te geven welke overlast daadwerkelijk bestreden wordt kan dit worden gepubliceerd op de gemeentelijke website zodat voor burgers duidelijk is wanneer overlastsituaties worden opgelost;

○ **Geraadpleegde literatuur**

Rapporten

- Raad Landelijk Gebied, 2005b. Recht op groen I. Amersfoort. 68p.
- Gemeente Olst-Wijhe, 2006. Groene dorpen in een dijk van een gemeente. Wijhe. 47p.
- Gemeente Lochem, 2007. Bomenbeleidsplan. Lochem. 24p.
- Gemeente Raalte, 2009. Gespreksverslag pootrecht bomen buitenwegen. Raalte. 2p.
- Gemeente Deventer 2007 Bomenbeleidsplan 42 p.
- Gemeente Epe, Bomenbeleidsplan 2010 36 p.
- Gemeente Beverwijk, 2010. Boombeleidsplan eindrapport Beverwijk. 147p.
- Gemeente Spijkenisse, 2006. Kwaliteit voor kwantiteit. Spijkenisse. 21p
- Bade, Smid en Tonneijck Groen Loont! 2011 84p.

Tijdschriften

- Visser, 2004. Middeleeuw pootrecht geldt nog steeds. Tuin & Landschap (13), Leiden.
- Verseveld, 2009. Juridisch. Boomzorg (1), Nijmegen.
- Ros, 1998. Groen (4), Leiden.

Websites

- www.bomenstichting.nl
- www.utrecht.nl
- www.sneek.nl

